

Learning through actual situations of the sufficiency economy learning center for secondary school students

Thanong Thongphubate¹, Nualyai Ninlabun², Manit Sisanga³, Tassanee Chotientip⁴,
Wirat Maneephruet⁵ and Punnee Tepsud⁶

Received	Reviewed	Revised	Accepted
20/04/2022	17/05/2022	25/05/2022	02/06/2022

Abstract

The objective of this research were 1) to synthesize concepts and theories related to the philosophy of sufficiency economy, learning management through real situations and the Sufficiency Economy Learning Center in School and 2) to analyze and propose a model of the learning management process through the actual situation of the Sufficiency Economy Learning Center for secondary school students. Researching topics Philosophical Theory of Sufficiency Economy Learning Management through actual situations and the Sufficiency Economy Learning Center in the school using a qualitative study approach. Create a series of questions for in-depth interviews with key informants, then analyze and propose a model of the learning management process based on the actual condition of the Sufficiency Economy Learning Center for Secondary School Students. A total of 16 people served as key informants: teachers, students, agricultural extension scholars, and administrators of local administrative organizations. Purposive sampling was used to conduct case studies of two schools, a school with a learning center based on the philosophy of sufficiency economy in schools. Used content analysis to inductively find knowledge, that is, first came into contact with the phenomenon of learning centers in concrete schools based on the sufficiency economy philosophy, then made a hypothesis, which was then scrutinized step by step until it was certain that it was a conclusive finding. The results of the study revealed that the

---

¹ Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Email-thanong.tho@rmutr.ac.th

² Independent scholar, Email-Dr.Yai2500@gmail.com

³ Phetchaburi Primary Educational Service Area Office 2, Email-tan2546@hotmail.com

⁴ Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Email-Cho.tasne@gmail.com

⁵ Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Email-Wirat_hh@hotmail.com

⁶ Independent Scholar, Email-Kupen@hotmail.com

learning process obtained from both case studies was consistent in the same direction. Thus, it can be summarized as a model of the learning process through the actual situation of the Sufficiency Economy Learning Center for suitable secondary school students that consists of 7 important elements 1) namely problem awareness 2) jointly discuss with stakeholders 3) set a solution 4) plan and take action 5) recording reflects and improves 6) revenue generation and revenue management and 7) dissemination to the public

Keywords: real-world situations learning, learning center for sufficiency economy, secondary school students

เรียนรู้การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับ นักเรียนมัธยมศึกษา

ทนง ทองภูเบศร์⁶, นวลใย นิลบรรพท์⁷, มานิตย์ สีสง่า⁸, ทศนีย์ ช่อเทียนทิพย์⁹, วิรัตน์ มณีพุกษ์¹⁰ และ

พรรณี เทพสุตร¹¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน และเพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน เพื่อนำมาสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แล้วนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์วิเคราะห์และเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นครู นักเรียน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร และผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 16 คน ผู้วิจัยใช้กรณีศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เป็นโรงเรียนที่มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อหาความรู้แบบอุปนัย คือ เริ่มจากการเข้าไปสัมผัสกับปรากฏการณ์ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมก่อน แล้วจึงสร้างสมมติฐาน และตรวจสอบสมมติฐานนั้นเป็นขั้น ๆ จนมั่นใจว่า เป็นข้อค้นพบที่สามารถลงเป็นข้อสรุปได้ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากกรณีศึกษาทั้งสองกรณีมีความสอดคล้องไปในทางเดียวกัน จึงสามารถสรุปเป็นรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เหมาะสมได้ว่า ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ การตระหนักในปัญหา ร่วมหารือกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กำหนดแนวทางแก้ปัญหา วางแผนและลงมือปฏิบัติ การบันทึกใคร่ครวญและปรับปรุง การสร้างรายได้ และการบริหารรายได้ และการเผยแพร่สู่สาธารณะ

⁶ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, Email-thanong.tho@rmutr.ac.th

⁷ นักวิชาการอิสระ, Email-Dr.Yai2500@gmail.com

⁸ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี 2, Email-tan2546@hotmail.com

⁹ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, Email-Cho.tasne@gmail.com

¹⁰ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, Email-Wirat_hh@hotmail.com

¹¹ นักวิชาการอิสระ, Email-Kupen@hotmail.com

.....
คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง, ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง, นักเรียนมัธยมศึกษา

บทนำ

แนวคิดการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติยึดหลักสำคัญในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม อีกทั้งยังยึดตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs 2030) จากแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าว แผนการศึกษาแห่งชาติจึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาประการหนึ่งจากสี่ประการ คือ เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศ อย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และได้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการศึกษาภายใต้ 6 ยุทธศาสตร์หลักที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้แผนการศึกษาแห่งชาติบรรลุเป้าหมายตามจุดมุ่งหมายวิสัยทัศน์และแนวคิดการจัดการศึกษา ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 5 คือ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีเป้าหมายสำคัญข้อหนึ่งว่า หลักสูตร แหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม คุณธรรม จริยธรรม และการนำแนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ (Office of the Education Council Secretariat, 2017) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ฝึกการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และแบ่งปัน มีจิตสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ไทย ซึ่งการจัดการศึกษาจะดำเนินไปใน 2 ส่วน คือ การบริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ และการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยผสมผสานสาระหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในหลักสูตรสาระการเรียนรู้ในห้องเรียนและประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนนอกห้องเรียน (Akaratanakon, K., 2018)

การจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนสำหรับนักเรียนมัธยมนั้น เป็นการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง (Situation-Based Learning: SBL) นั่นคือจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้ฝึกให้นักเรียนเข้าใจ นำเสนอ แก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการควบคุมตนเอง การเรียนรู้แบบร่วมมือกันกับเพื่อน และเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักเรียน เมื่อนักเรียนต้องเผชิญกับสถานการณ์อื่นหรือสถานการณ์ใหม่ นักเรียนจะสามารถรับมือได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์

จริงเป็นรูปแบบที่ดัดแปลงมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Instruction: PBI) ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่กำลังเติบโต การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่แข็งแกร่ง ยืดหยุ่น และเป็นแนวทางใหม่ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ นั้นเกิดจากการที่นักเรียนจะได้เรียนรู้มากขึ้นเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่กระตุ้นให้พวกเขาค้นหา คิด และสร้างความรู้ของตนเอง จุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงคือ การพัฒนาความสามารถของนักเรียนในการวางตัวปัญหา ความเข้าใจปัญหา และการแก้ปัญหาอย่างอิสระ (I Suhaebar and I Isrokaton, 2019) ซึ่งศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงจะมีสมาชิกหลักเป็นนักเรียน โดยครูผู้รับผิดชอบดูแลวางแผนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในลักษณะที่เลี้ยงของสมาชิกศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยโครงสร้างของคณะทำงานจะประกอบด้วยนักเรียนทั้งหมด ตั้งแต่ประธาน รองประธาน เทรนนิ่ง และสมาชิกที่กำกับดูแลพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง

จากความสำเร็จดังที่กล่าวมาข้างต้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการวิเคราะห์และเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแบบแผนการวิจัยแบบการศึกษารายกรณีจากศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ด้วยการศึกษาการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตพืชและสัตว์แบบเกษตรอินทรีย์ในชุมชนตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการศึกษาคุณค่า และมูลค่าที่เกิดขึ้นต่อนักเรียนมัธยมศึกษา ด้วยการสัมภาษณ์และการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม เพื่อถอดบทเรียนและเสนอรูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชนโรงเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน
- 2) เพื่อวิเคราะห์และเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา คือ รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เรียนรู้การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎีหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง และศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นครู จำนวน 2 คน นักเรียน จำนวน 10 คน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร (เกษตรตำบล) จำนวน 2 คน และผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน 16 คน จากชุมชนที่มีศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน จำนวน 2 โรงเรียน ในพื้นที่อำเภอเมือง และอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยกำหนดคุณสมบัติ คือ เป็นครูวิชาเกษตรหรือครูที่รับผิดชอบดูแลศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเป็นนักเรียนที่เลือกเรียนวิชาเกษตรอินทรีย์ วิชาไร่นา สวนผสม วิชาเพาะไส้เดือน วิชาเลี้ยงกบ วิชาเพาะเห็ดหรือนักเรียนที่เป็นยุวกเกษตร จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แนวคำถามในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และตัวผู้วิจัยที่เข้าสังเกตศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนพร้อมแบบบันทึกการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยเริ่มทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อหาความรู้แบบอุปนัย คือ เริ่มจากการเข้าไปสัมผัสกับปรากฏการณ์ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่เป็นรูปธรรมก่อน แล้วจึงสร้างสมมติฐาน และตรวจสอบสมมติฐานนั้นเป็นขั้น ๆ จนมั่นใจว่า เป็นข้อค้นพบที่สามารถลงเป็นข้อสรุปได้ (Phothisitana, P., 2006)

ผลการวิจัย

1) ผลการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สรุปได้ว่า

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ในปี พ.ศ. 2540 และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากภายนอกและภายในอย่างรอบคอบ ขณะเดียวกันก็ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และความรอบรู้ที่เหมาะสม ด้วยการดำเนินชีวิตที่มีความ อุดมทน ความเพียร มีสติปัญญา ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประพฤติปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จในระยะเวลายั่งยืน ไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ผู้ปฏิบัติต้องมีความรู้ ความเข้าใจ โดยอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานของรัฐ และทุกภาคส่วนของประเทศ โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีแนวทางในการดำเนินชีวิต คือ การยึดถือความประหยัด การตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน การลด ละ ความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังกระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “*ความเป็นอยู่ที่ดีต้องไม่ ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง*” และยังต้องยึดถือการประกอบสัมมาชีพ ที่คำนึงถึงความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนก็ตาม ดังกระแสพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “*ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมา จากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบ เป็นสำคัญ*” (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2542) ในส่วนของนักเรียนมัธยมศึกษาที่สามารถน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในชีวิตประจำวันได้เช่นกัน คือ 1) การดำรงชีวิตอย่าง “พอมีพอกิน” ด้วยการปลูกพืชสวนครัวไว้กินเองบ้าง ปลูกไม้ผลไว้หลังบ้านพอที่จะมีไว้กินเองในครัวเรือน การแบ่งให้เพื่อนบ้านบ้าง เมื่อมีเหลือก็นำไปขาย 2) การดำรงชีวิตอย่าง “พออยู่พอใช้” ด้วยการทำให้บ้านน่าอยู่ปราศจากสารเคมีสังเคราะห์ ปราศจากกลิ่นเหม็นอับ พยายามใช้วัสดุธรรมชาติเพื่อลดรายจ่ายลง ทำให้สุขภาพดีขึ้น เป็นการประหยัดค่ารักษาพยาบาล ใช้ไฟฟ้าและน้ำประปาอย่างประหยัดคุ้มค่าทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ด้วยการช่วยกันปิดน้ำปิดไฟเมื่อเลิกใช้งานทุกครั้ง เป็นต้น 3) การดำรงชีวิตอย่าง “พออกพอใจ” หมายถึงการรู้จักพอ รู้จักประมาณตน ไม่อยากได้อะไรอย่างผู้อื่น ไม่หลงติดกับวัตถุภายนอกหมั่นออมวินนี้เพื่อเป็นเศรษฐกิจในวันหน้า 4) การดำรงชีวิตที่เมื่อมีรายได้แต่ละวันแต่ละเดือนให้แบ่งไว้ใช้จ่าย 3 ส่วน คือ เป็นค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ ค่าจิปาถะ ที่ใช้ในครัวเรือน ค่าเสื้อผ้า เครื่องใช้บางอย่างที่ชำรุด ที่ใช้ส่วนตัว เป็นต้น 5) การดำรงชีวิตที่ยึดความประหยัด รู้จักการตัดทอนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นในทุก ๆ วัน ลดละความฟุ่มเฟือย

การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากสถานการณ์ความเป็นจริง ด้วยการเตรียมความพร้อมผู้เรียนเพื่อเข้าสู่

สถานการณ์การใช้ชีวิตจริง การปฏิบัติงานจริง การประกอบอาชีพจริง โดยมีหลักการสำคัญ คือ ใช้สถานการณ์เป็นฐาน โดยเป็นการกำหนดหน้าที่ บทบาทในสถานการณ์นั้น ๆ ให้ใกล้เคียงกับสภาพชีวิตจริงมากที่สุด เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติการทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา ได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการเลือกใช้ข้อมูลสารสนเทศเพื่อแก้ปัญหาและตัดสินใจ เหล่านี้เป็นทักษะที่ตลาดแรงงานต้องการจากผู้ที่สำเร็จการศึกษา (Errington, 2010) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงจะมีความยืดหยุ่นสูง จะไม่มีคำตอบของปัญหาที่ตายตัว เพียงคำตอบใดคำตอบหนึ่ง แต่จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองในการแก้ปัญหา ในการแก้ไขสถานการณ์ตรงหน้า ทั้งยังได้เรียนรู้จาก feedback เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน ดังนั้นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ในแบบการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงจึงมีความแตกต่างจากการจัดการเรียนรู้แบบเดิม แต่เป็นการเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในสถานการณ์จริง เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อหาคำตอบของปัญหาที่เฉพาะกับสถานการณ์ และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนคำตอบไปตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ในส่วนของผู้จัดการเรียนรู้หรือผู้สอนก็จะมีบทบาทที่เพิ่มขึ้นจากการสอน การชี้แนะ การแนะนำ การทำให้ดูเป็นแบบอย่าง คือ จะต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator) เป็นโค้ช เป็นผู้สร้างให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนที่เป็นสมาชิกของศูนย์การเรียนรู้ ทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นอย่างเป็นพลวัต และเกิดการเรียนรู้เชิงลึก การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงจึงสามารถตอบโจทย์ของผู้เรียนในสังคมดิจิทัล และการเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในปัจจุบัน (Kindley, 2002)

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 จะมีวิชาเกษตรเป็นวิชาบังคับของแต่ละชั้นเรียนอยู่ด้วย ในวิชาดังกล่าวสำหรับนักเรียนทั่วไปจะเรียนความรู้ทั่วไป โดยเน้นการสร้างแนวคิด เพื่อให้นักเรียนนำไปต่อยอดในการทำการเกษตรด้วยตนเอง ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นในโรงเรียนก็เพื่อรองรับการเรียนวิชาดังกล่าว และยังเป็นการปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนรู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เห็นคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ ได้รับการฝึกทักษะการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และแบ่งปัน สร้างจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรม ค่านิยม เอกลักษณ์ไทย อันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป ในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งยังเป็นสถานที่ศึกษาดูงานและเป็นพี่เลี้ยงให้กับโรงเรียนอื่น ๆ ตลอดถึงเป็นสถานที่สำหรับถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรให้กับชาวบ้านในชุมชนโดยรอบโรงเรียนหรือผู้สนใจทั่วไป ตามที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตั้งเป้าหมายไว้ ซึ่งศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เกิดขึ้นจะเป็นไปตามบริบทของโรงเรียน ในโรงเรียนที่มีสภาพพื้นที่เหมาะแก่การทำแปลงเกษตรและเลี้ยงสัตว์ และมีคณะครูที่มีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์อาชีพเกษตรกรรมให้อารงอยู่คู่กับชุมชน ก็จะมีการจัดกิจกรรม

.....

การเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการปลูกฝังพื้นฐานอาชีพเกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการชุดบ่อเลี้ยงปลา โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารเคมีสังเคราะห์ โครงการไร่นาสวนผสม โครงการนาข้าวอินทรีย์ เป็นต้น ในขณะที่โรงเรียนที่มีพื้นที่จำกัดก็จะเปิดวิชาเลือกสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจในการทำเกษตร โดยเฉพาะวิชาเพาะไส้เดือน วิชาเลี้ยงกบ วิชาเพาะเห็ด เป็นต้น โดยเรียนสัปดาห์ละ 2 คาบเรียน คัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่มีใจรัก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มยุวเกษตรซึ่งเปิดรับนักเรียนทุกระดับชั้นที่มีใจรักงานเกษตรอย่างแท้จริง โดยจะส่งเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมของอำเภอ จังหวัด และเครือข่ายเกษตรอื่น ๆ โดยศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน

2) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนที่เป็นกรณีศึกษา จำนวน 2 โรงเรียน และการเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้

กรณีศึกษาที่ 1 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา โรงเรียนวัดเกาะวังไทร ต.ถนนขาด อ.เมือง จ.นครปฐม

ความเป็นมา

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา โรงเรียนวัดเกาะวังไทร อ.เมือง จ.นครปฐม ตั้งอยู่เลขที่ 97 หมู่ 3 ต.ถนนขาด อ.เมือง จ.นครปฐม เปิดสอนครั้งแรก 4 กันยายน พ.ศ. 2477 ด้วยโรงไม้ชั่วคราวแล้วพัฒนามาโดยลำดับ ปัจจุบัน นางสาวปิยะภรณ์ สุขะปทุมพันธ์ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน เป็นโรงเรียนขยายโอกาส เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีนักเรียนประมาณ 900 คน พื้นที่โรงเรียน จำนวน 16 ไร่ 1 งาน สภาพชุมชนในอดีตเป็นชุมชนเกษตรกรรม แต่ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงงานจำนวนมาก ทำให้อาชีพเกษตรกรรมได้รับความสนใจน้อยลง ด้วยสภาพพื้นที่ของโรงเรียนเหมาะแก่การทำการทำแปลงเกษตรและเลี้ยงสัตว์ ประกอบกับคณะครูที่มีความมุ่งมั่นที่จะอนุรักษ์อาชีพเกษตรกรรมให้อำรงอยู่กับชุมชน โรงเรียนจึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการปลูกฝังพื้นฐานอาชีพเกษตรกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการชุดบ่อเลี้ยงปลา โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน โครงการเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ โครงการปลูกผักปลอดภัยจากสารเคมีสังเคราะห์ โครงการไร่นาสวนผสม โครงการนาข้าวอินทรีย์ เป็นต้น โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และชุมชน ด้วยดีเสมอมา ด้วยการดำเนินการดังกล่าวอย่างต่อเนื่องส่งผลให้โรงเรียนวัดเกาะวังไทรได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมโครงการศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนในโรงเรียน ในปีการศึกษา 2551 กิจกรรมที่เกิดขึ้นตามมา คือ สำนักงานประมง

อำเภอได้ขุดบ่อน้ำให้ สำนักงานเกษตรจังหวัดได้นำไก่มาให้เลี้ยง ประกอบกับโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนได้รับงบประมาณจำนวน 50,000 บาท องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนงบประมาณจำนวน 90,000 บาท เพื่อทำคอกแพะ วัดเกาะวังไทรให้ขุดบ่อน้ำเพื่อปลูกไม้เลื้อย บวบ น้ำเต้า แตงกวา เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้รับงบประมาณจากผู้ว่าฯ CEO เพื่อจัดซื้อระบบมอเตอร์ปั้มน้ำ เป็นต้น ทำให้ได้เป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนที่สมบูรณ์ขึ้น แต่ยังมีหลายอย่างที่ขาดตกบกพร่องไปและไม่ต่อเนื่อง เช่น ได้ไก่มาเลี้ยง พออาหารไก่หมดก็ต้องจัดหาอาหารไก่เอง โรงเรียนจึงมีการวางแผนปฏิบัติการให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริง มีการศึกษาดูงานและจัดอบรมความรู้เกษตรอินทรีย์ และหลักเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชุมชน ซึ่งได้เกษตรกรแกนนำเป็นกำลังหลักในการชักชวนเกษตรกรและเป็นวิทยากรด้วย ทำให้เป็นที่รู้จักของบุคคลภายนอก และมีบุคคล คณะบุคคล ทั้งยังมีโรงเรียนอื่น ๆ พาคนมาดูงานจำนวนมาก โดยครูผู้ดูแลหลัก และนักเรียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์ฯ นายองค์การบริหารส่วนตำบล ถนนชาติ อ.เมือง จ.นครปฐม และนักเรียนโรงเรียนวัดเกาะวังไทรได้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียด ดังนี้

“... ที่นี้มีนโยบายชัดเจนและทำเป็นรูปธรรม คือ สนับสนุนศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา โรงเรียนวัดเกาะวังไทร กับการดึงเกษตรกรมาอบรม เรื่อง เกษตรอินทรีย์ โดยใช้งบประมาณของ กศน. และได้รับการสนับสนุนวิทยากร เรื่อง วิธีพอเพียง นำหมักชีวภาพจากมหาวิทยาลัยศิลปากร เกษตรกรแกนนำในตำบลและใกล้เคียง อย่างแม่ชีธัมมโทยะ และปฐมมโคก เรื่อง ปุ๋ยหมัก อย่างนี้ได้มีการจัดการความรู้อย่างต่อเนื่อง ...”

ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลถนนชาติ คนที่ 1, สัมภาษณ์

“... เลือกรเรียนสาระเพิ่มวิชาเกษตรอินทรีย์ ทำให้เห็นภาพเลยว่า ผักที่เราซื้อกินไม่สะอาดปลอดภัย อย่างถั่วฝักยาว ค่ะ ในตลาดอันตรายทั้งนั้น เมื่อเป็นนักเรียนแกนนำเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งครูดัดมาจากยอดเงินฝากออกมาก ได้เรียนวิธีทำปุ๋ยหมัก การดูแลแพะ หมูหลุม ให้อาหารไก่ ปลา ปลูกคะน้า ผักสวนครัว เราก็เลี้ยงกินเองปลูกกินเองได้ ไม่ฉีดยาไม่ใช้ปุ๋ยเคมีเลย ประหยัดด้วยปลอดภัยด้วย ...”

นักเรียน คนที่ 1, สัมภาษณ์

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านบทเรียนเกษตรอินทรีย์จากกรณีศึกษาศูนย์ฯ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในสองประเด็น คือ กิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้

จากการเริ่มต้นให้มีศูนย์ฯ และมีการดำเนินงานมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการ ครูผู้กำกับดูแลโครงการ ชุมชนโดยรอบโรงเรียน ในลักษณะการสร้างรายได้ สร้างความรักความสามัคคี เกิดการเรียนรู้ในระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ความตระหนัก และค่านิยมไปในทิศทางทางห่วงหาพันถิ่นอาศัย รักในถิ่นอาศัย เข้าใจในความเป็นธรรมชาติ การพึ่งพากัน

ของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งยังเป็นต้นแบบให้เกิดการศึกษาดูงานจากชุมชน และโรงเรียนอื่น ๆ โดยมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ 1) การปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ เช่น การปลูกพืชผักเศรษฐกิจ (พริก คื่นช่าย ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง ถั่วฝักยาว แตงกวา ต้นหอม ตะไคร้ ถั่วลันเตา เป็นต้น) การปลูกไม้เลื้อย ผักขม (บวบ น้ำเต้า) การทำนาข้าว การปลูกพืชสมุนไพร การปลูกไม้ การปลูกไม้ดอกไม้ประดับ 2) การเลี้ยงสัตว์ เช่น การเลี้ยงหมูหลุม การเลี้ยงปลา การเลี้ยงไข่ไก่ การเลี้ยงแพะ เป็นต้น 3) การแปรรูปอาหาร เช่น การทำไข่เค็ม 4) การนำชีวภัณฑ์มาใช้ การผลิตชีวภัณฑ์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การทำน้ำยาล้างจาน การทำปุ๋ยคอก การทำปุ๋ยพืชสด การทำปุ๋ยหมัก การทำน้ำส้มควันไม้ การเผาถ่าน การทำน้ำหมักชีวภาพ การขยายเชื้อบาวีเรีย กิจกรรมบ้านขยะบุญ และการปลูกหญ้าแฝก 5) การเรียนการสอน มีการจัดให้มีหลักสูตรวิชาเพิ่มเติมการปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และวิชาเพิ่มเติมไร่นาสวนผสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6) เครือข่ายการเรียนรู้ จัดให้มีศูนย์ข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียง

กระบวนการเรียนรู้

การเริ่มต้นของศูนย์ฯ ภายใต้ระบบการบริหารหลักสูตรโรงเรียนวัดเกาะวังไทร ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ ได้แก่ การทำเกษตรอินทรีย์ การเลี้ยงสัตว์ การนำชีวภัณฑ์มาใช้ การผลิตชีวภัณฑ์ การจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดให้มีหลักสูตรวิชาเพิ่มเติมการปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์ วิชาเพิ่มเติมไร่นาสวนผสม และศูนย์ข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น ดังตัวอย่างกิจกรรมศูนย์ข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียง ครูผู้ดูแลศูนย์ข้อมูลเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนวัดเกาะวังไทร ได้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียด ดังนี้

“... ด้วยหน้าที่หลักเราเป็นครู เมื่อต้องดูแลศูนย์การเรียนรู้ด้วย ซึ่งไม่ใช่แค่ห้องสมุด แต่เป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีการปฏิบัติจริงทั้งเกษตรอินทรีย์ ไร่นาสวนผสม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และเมื่อหลักสูตรของ สพฐ. เปิดโอกาสให้ 5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ เป็นรายวิชากลุ่มสาระเพิ่มจากรายวิชาแกน คณะกรรมการสถานศึกษาก็แบ่ง 1 ชั่วโมง ในวันศุกร์ เพื่อเรียนธรรมชาติ คุณธรรม จริยธรรม เหลืออีก 4 ชั่วโมง ก็จัดรายวิชาต่าง ๆ ไว้ให้นักเรียนเลือก 2 รายวิชา ที่ได้ดูแล คือ วิชาเกษตรอินทรีย์ สำหรับนักเรียน ม.1 และวิชาไร่นาสวนผสม สำหรับนักเรียน ม.3 ทำให้เราได้กำลังจากนักเรียนมาช่วยดูแลพืชผัก สัตว์เลี้ยง นาข้าว การปฏิบัติจริงที่ศูนย์ฯ ช่วยให้เกิดการปรับปรุงบทเรียนในรายวิชาให้เหมาะสมอยู่ตลอดเวลา และยังได้ใช้ในการอบรมให้กับเกษตรกรอีกด้วย ...”

ครู คนที่ 1, สัมภาษณ์

เริ่มจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ ของศูนย์ฯ พบว่า มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอน ดังนี้

1. การตระหนักในปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน นั่นคือ ครูผู้สอนเข้าใจถึงปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนที่ต้องได้รับการแก้ไข แม้ว่าชุมชนดั้งเดิมของตำบลถนนขาดจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเป็นหลัก แต่ปัจจุบันพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัย และอุตสาหกรรม มีการทำเกษตรกรรมลดน้อยลง มีประชากรแฝงจำนวนมากขึ้น ปัญหาที่เกิดกับการเรียนรู้ของนักเรียน โดยเฉพาะรายวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือแม้แต่รายวิชาอื่น ๆ นักเรียนไม่มีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ ส่งผลให้ขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาอย่างถ่องแท้ อีกทั้งนักเรียนจำนวนหนึ่งย้ายตามผู้ปกครองมาจากต่างจังหวัด ในขณะที่เด็กในพื้นที่ต่างเดินทางไปเรียนในเมือง ประกอบกับโรงเรียนวัดเกาะวังไทรมีการบริหารภายใต้ระบบการบริหารหลักสูตรโรงเรียนวัดเกาะวังไทรด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีจุดหมาย คือ สมรรถนะของนักเรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีองค์ประกอบการเรียนรู้ คือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน มีความรู้ และมีคุณธรรม โดยมีค่านิยมรักษาท้องถิ่น และการมีจิตอาสาเป็นจุดหมายย่อย

2. การหารือร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จากปัญหาที่ถูกฉายให้เห็นภาพชัดเจนและรับรู้ตรงกันในโรงเรียนแล้ว ครูผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ ก็จะล้อมวงกันพูดคุยเพื่อหารือร่วมกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ทั้งครู บุคลากรทางการศึกษาอื่น ๆ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน และตัวนักเรียน ตลอดถึงคณะกรรมการสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ จึงได้ประชุมหารือเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหากับคณะครู ผู้บริหารโรงเรียน ตลอดถึงคณะกรรมการสถานศึกษา โดยกำหนดให้มีรายวิชาเพิ่มเติม คือ การปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และวิชาเพิ่มเติมไธนาสวนผสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดรับรู้ตรงกันและสนับสนุนให้ดำเนินการ

3. การกำหนดแนวทางแก้ปัญหา การดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนได้เริ่มต้นขึ้นด้วยการบรรจุรายวิชาเพิ่มเติม คือ การปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และวิชาเพิ่มเติมไธนาสวนผสมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้าไปในหลักสูตรเป็นกลุ่มสาระเพิ่ม เมื่อนักเรียนเลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติมทั้งสอง ทำให้ครูผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ มีกำลังสนับสนุนจากนักเรียนทั้งสองชั้นเรียน โดยครูผู้รับผิดชอบศูนย์ฯ ได้มอบหมายงานต่าง ๆ ตามรายการกิจกรรมข้างต้นให้กับนักเรียนตามความเหมาะสม และเนื่องจากกลุ่มของนักเรียนที่เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มทั้งสอง คือ นักเรียน ม.1 และม.3 ซึ่งนักเรียนม.3 ที่เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มไธนาสวนผสมจะต้องผ่านการเรียนรายวิชาเพิ่มเติมการปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์มาก่อน ทำให้เกิดการดำเนินงานแบบที่ดูแลน้อง พี่สอนน้อง

4. การวางแผนและลงมือปฏิบัติ การเรียนรายวิชาเพิ่มเติมการปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์ และรายวิชาเพิ่มเติมไร่นาสวนผสมจะเรียนทุกวันศุกร์เป็นเวลา 4 ชั่วโมง โดยนักเรียนที่เลือกเรียนสองรายวิชานี้จะมีภาระหน้าที่ ๆ ศูนย์ฯ อยู่แล้ว การเรียนการสอนจะเกิดขึ้นที่ศูนย์ฯ โดยรูปแบบการเรียนการสอนจะเป็นการปฏิบัติจริงเพื่อให้ได้รับผลผลิตจริง มีการนำผลผลิตไปบริโภคและจำหน่ายจริง มีการบริหารจัดการทรัพยากรภายในศูนย์ฯ มีการบริหารจัดการการเงิน เป็นต้น ครูผู้ดูแลศูนย์ฯ จะเป็นผู้กำหนดแผนการปฏิบัติงานรายวัน ตั้งแต่เช้าตรู่จนถึงเย็นค่ำ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการปฏิบัตินี้จะมีการวัดและประเมินผลเป็นระยะ เพื่อให้คุณภาพของผู้เรียนเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

5. การบันทึกใคร่ครวญและปรับปรุง ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมการปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์และวิชาเพิ่มเติมไร่นาสวนผสมจะเป็นการบูรณาการเนื้อหาของรายวิชาเข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเป็นการวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับรายวิชาพื้นฐานและรายวิชาเพิ่มเติม มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายที่เกี่ยวกับการปลูกพืชผักเศรษฐกิจ ได้แก่ พริก คื่นช่าย ผักบุ้ง ผักกวางตุ้ง ถั่วฝักยาว แตงกวา ต้นหอม ตะไคร้ ถั่วลันเตา เป็นต้น โดยนักเรียนรายวิชาเพิ่มเติมการปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์ชั้น ม.1 และรุ่นเพิ่ม.3 ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลน้องจะช่วยกันทำบัญชี ราคาพืชผัก ราคาวัตถุดิบ ยอดจำหน่าย รายรับ และรายจ่ายในแต่ละวัน สรุปเป็นรายสัปดาห์ และรายเดือน เพื่อรายงานครูผู้ดูแลศูนย์ฯ นอกจากนี้ ยังมีการบันทึกใคร่ครวญกระบวนการเพาะปลูกพืช บันทึกชนิดของแมลงศัตรูพืช บันทึกการกำจัดแมลงศัตรูพืช ในฤดูต่าง ๆ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและที่ล้มเหลว เพื่อนำมาพูดคุยกันในกลุ่ม เรียนรู้ร่วมกันกับเพื่อน ๆ ที่ ๆ และครูผู้ดูแลศูนย์ฯ เพื่อปรับปรุงวิธีการต่อไป เป็นต้น

6. การเผยแพร่สู่สาธารณะ ศูนย์ฯ นับเป็นอีกแหล่งเรียนรู้ทางด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรอินทรีย์ และไร่นาสวนผสม ที่มีบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงานภาครัฐและเอกชนเข้าศึกษาดูงานเป็นจำนวนมากและต่อเนื่อง เช่น ผู้ตรวจราชการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เขต 4 ผู้รับผิดชอบโครงการต้นกล้าเศรษฐกิจพอเพียง เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เกษตรจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ประมงจังหวัด พัฒนาที่ดินจังหวัด เกษตรอำเภอ ครูและนักเรียนโรงเรียนนตชด. บ้านแม่บ้านน้อย มิตรมวลชน บ้องตี้ ตากยาตั้งวิริยะราษฎร์บำรุง อุดมสิทธิศึกษา วัดดอนแสลบ จังหวัดกาญจนบุรี ครูและนักเรียนโรงเรียนบ้านลำพญา วัดห้วยม่วง วัดบางไผ่นารถ คลองบางระจัน วัดสระสี่เหลี่ยม จังหวัดนครปฐม เป็นต้น จึงเป็นหน้าที่ของนักเรียนที่เลือกเรียนรายวิชาเพิ่มเติม การปลูกผักแบบเกษตรอินทรีย์ และรายวิชาเพิ่มเติมไร่นาสวนผสม และครูผู้ดูแลศูนย์ฯ ที่จะต้องเตรียมสื่อต่าง ๆ แนะนำศูนย์ฯ

โดยสรุปกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์ฯ เป็นการเริ่มจากการตระหนักรู้ในปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วนำปัญหานั้นร่วมหารือกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน และวางแผนลงมือปฏิบัติ ในระหว่างที่มีการเรียนการสอนจากสถานการณ์จริง ด้วยการให้นักเรียนทุกคน

.....

ได้มีหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ ฯ ก็จะมีการบันทึกใคร่ครวญและปรับปรุงการดำเนินงานที่ผ่านมา โดยมีครูผู้ดูแลศูนย์ ฯ เป็นเสมือนครูที่เลี้ยงไปด้วย ท้ายที่สุด กิจกรรมของศูนย์ ฯ ก็เป็นที่รับทราบของชาวโรงเรียนวัดเกาะวังไทร ชุมชนโดยรอบโรงเรียน บุคคลภายนอก หน่วยงานภายนอก และขยายไปในวงกว้างระดับประเทศ

กรณีศึกษาที่ 2 ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสถาพร อ.บางเลน จ.นครปฐม ความเป็นมา

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสถาพร ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 11 ต.ลำพญา อ.บางเลน จ.นครปฐม เริ่มต้นจากโรงเรียนวัดเวฬุวนาราม โดยพระครูสถาพรพุทธมณฑล ซึ่งเป็นโรงเรียนเอกชนที่เปิดสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-4 ในปีพ.ศ. 2492 ขยายเป็นชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-7 ในปีพ.ศ. 2515 ก่อนจะโอนเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในปีเดียวกัน ในพื้นที่ 50 ไร่ และเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสถาพรวิทยา ปัจจุบันมีการเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพ.ศ. 2551 จะมีวิชาเกษตรเป็นวิชาบังคับของแต่ละชั้นเรียนอยู่ด้วย ในวิชาดังกล่าวสำหรับนักเรียนทั่วไปจะเรียนความรู้ทั่วไป โดยเน้นที่การสร้างแนวคิด เพื่อให้ นักเรียนนำไปต่อยอดในการทำการเกษตรเอง ขณะเดียวกันก็จะเปิดวิชาเลือกสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจในการทำการเกษตรโดยเฉพาะวิชาเพาะไส้เดือน วิชาเลี้ยงกบ วิชาเพาะกบ วิชาเพาะเห็ด เป็นต้น เรียนสัปดาห์ละ 2 คาบเรียน คัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่มีใจรัก นอกจากนี้ยังมีกลุ่มยุวเกษตร ซึ่งเปิดรับนักเรียนทุกระดับชั้นที่มีใจรักในงานเกษตรอย่างแท้จริง จำนวน 25 คน ต่อชั้นปี โดยจะส่งเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมของอำเภอ จังหวัด และเครือข่ายเกษตรอื่น ๆ ศูนย์ ฯ มีพื้นที่การเรียนการสอนวิชาเกษตรด้วยการลงมือปฏิบัติจริงทั้งหมด 19 ไร่ และยังเป็นสถานที่สำหรับถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตรให้กับชาวบ้านในชุมชนหรือผู้สนใจทั่วไป โดยนักเรียนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้กับศูนย์ ฯ ได้ให้สัมภาษณ์ รายละเอียด ดังนี้

“...ศูนย์ ฯ ริเริ่มจากครูชาตรี ครูจบด้านเกษตรมาโดยตรงและเกษตรอำเภอบางเลน ที่อยากให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำจริงร่วมกับชาวบ้านและนักเรียน ปีนี้มียุวเกษตรกร ต.ลำพญา 25 คน ผมเป็นประธาน ทุกคนเป็นวิทยากรให้ความรู้กับคนในชุมชนและภายนอกชุมชนที่สนใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ได้ พวกเราได้รับการสนับสนุนจากครูและโรงเรียนให้ได้รับความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์เพิ่มเติม อย่างผมก็เคยได้ไปเกาหลีด้วยทุนแลกเปลี่ยนเยาวชนเมื่อปีที่แล้ว และยังคงถูกส่งไปเรียนเรื่องเกษตรอินทรีย์กับเพื่อน ๆ อีก 5 คนที่จังหวัดเชียงใหม่ ...”

นักเรียนคนที่ 2, สัมภาษณ์

“... เริ่มแรก คือ ผมอยากมีเงินเพื่อเรียนหนังสือ เลยเข้ามาเป็นยุวเกษตรกร ต.ลำพญา ตั้งแต่ ม.2 ก็มีครูชาตรีและพี่ ๆ คอยดูแล เข้ามาก็เริ่มคิดว่า จะปลูกอะไร จะเลี้ยงอะไรดี บ้านผม

เลี้ยงกบ ก็เลยลองเลี้ยงครั้งแรก ก็ไม่ได้กำไรเลยเพราะอยากจะทำอาหารพออายุครบจะขาย มันไม่ได้ 4 ตัวโล มันเป็น 6 ตัวโล ก็เลยไม่ได้กำไร แต่ก็ไม่ยอมแพ้ลองเลี้ยงใหม่ ทำแล้วสนุก เพลินดี มันก็ไม่ห่อ เตรียมข้อมูลใหม่ มีทีม 2-3 คน ผลัดกันดูแล สุดท้ายก็ทำได้ พอได้เงินก็รู้สึกว่าจะต้องระวังเรื่องการใช้จ่ายเงิน ไม่เที่ยว เวลาว่างก็มาดูแลศูนย์ ฯ เพราะมีทั้งไก่ กบ เห็ด ผัก หลากอย่าง มันเป็นความผูกพัน ...”

นักเรียนคนที่ 3, สัมภาษณ์

“... บ้านผมทำไร่อ้อยกับปลูกผัก ผมมาเป็นยุคเกษตรเพราะต้องการเงินเรียนต่อ ตอนอยู่ม.4 ผมเพาะถั่วงอกขายได้กำไรบาทเดียว ตอนนั้นยังไม่ชำนาญ ตอนหลังหันมาเพาะเห็ดภูฐาน หัดทำเองตั้งแต่ก่อนซื้อโรงเพาะ ทดลองทำที่บ้านก่อน เพาะในโอ่ง พออดทนทำหลายรอบก็ชำนาญ แล้วมาเลี้ยงที่ศูนย์ ฯ มีเห็ดเก็บทุกวัน ส่งแม่ค้า กำหนดราคาเองได้ โดยหักเฉพาะทุนที่ใช้จริง พอทำเองทั้งหมดทุนก็ไม่มากไม่ต้องซื้อเห็ดตั้งแต่ก่อนซื้อ ได้น้อง ๆ สลับกันดูแลรดน้ำ ทุกคนก็อยากกินเห็ดเรา เพราะปลอดภัยก็ได้กำไรมากขึ้น ...”

นักเรียนคนที่ 4, สัมภาษณ์

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้ผ่านบทเรียนเกษตรอินทรีย์จากกรณีศึกษาศูนย์ฯ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในสองประเด็น คือ กิจกรรมการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้

จากการเริ่มต้นให้มีศูนย์ ฯ และมีการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการ ครูผู้กำกับดูแลโครงการ ชุมชนโดยรอบโรงเรียน ในลักษณะการสร้างรายได้ สร้างความรักความสามัคคี เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำในระดับความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ความตระหนัก การออกแบบ และคำนึงไปในทิศทางการวางแผนถิ่นอาศัย รักในถิ่นอาศัย เข้าใจในธรรมชาติ การพึ่งพากันของสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ ทั้งยังเป็นต้นแบบให้เกิดการศึกษาดูงานจากชุมชน โรงเรียนอื่น ๆ โดยมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ คือ 1) การปลูกพืช 2) การปลูกผักไร้ดิน 3) การปลูกผักในถุงและข้างถุงพลาสติก เช่น คะน้า กวางตุ้ง เป็นต้น 4) การปลูกกล้วย เช่น กล้วยตัดใบ (ตานี) กล้วยเศรษฐกิจ (กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหักมุก เป็นต้น) 5) การปลูกผักไม้เลื้อยขึ้นซุ้ม เช่น บวบ น้ำเต้า ถั่วฝักยาว เป็นต้น 6) การปลูกมะละกอ 7) การทำนาข้าว 8) การทำแปลงข้าว และปลูกผัก บนแพ 9) การปลูกไม้ประดับ เช่น Heliconia เป็นต้น 10) การเพาะเห็ด 11) การเลี้ยงสัตว์ เช่น การเพาะเลี้ยงกบ การเลี้ยงแมงดา การเลี้ยงหอยขม การเลี้ยงไก่ การเลี้ยงกระต่าย และการเลี้ยงห่าน 12) ชีวภัณฑ์ การจัดการสิ่งแวดล้อมและพลังงานทางเลือก เช่น การทำปุ๋ยหมัก ธนาคารไส้เดือน การผลิตน้ำหมักชีวภาพ ธนาคารขยะ แก๊สชีวภาพ โครงการปลวก และการติดตั้งโซลาร์เซลล์ เป็นต้น และ 13) เครือข่ายการเรียนรู้ เช่น โครงการยุวเกษตรกร การผูกผ้าพื้นฐาน และห้องเรียนภายในศูนย์ ฯ

กระบวนการเรียนรู้

การเริ่มต้นของศูนย์ ฯ เกิดจากความตั้งใจของครูผู้สอนวิชาเกษตรของโรงเรียน ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการสอนให้เข้าถึงนักเรียนได้ง่ายขึ้น ด้วยข้อจำกัดของการเรียนวิชาเกษตรที่ ต้องมีพื้นที่กว้างพอสมควรสำหรับแปลงเพาะปลูก โรงเรือน คอกเลี้ยงสัตว์ บ่อเก็บน้ำ เป็นต้น การจัดให้ มีศูนย์ ฯ ในพื้นที่ขนาดใหญ่ขึ้นจึงเป็นความจำเป็น ในขณะที่วัดผู้ก่อตั้งโรงเรียนมีพื้นที่ให้อยู่แล้ว จึงเป็น การยกระดับศูนย์ ฯ ด้วยการออกมาใช้พื้นที่ด้านข้างโรงเรียน ทำให้การปฏิบัติในภาคเกษตรของโรงเรียน เป็นสัดส่วนชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ เมื่อนักเรียนที่เรียนเฉพาะในวิชาเกษตร อาจารย์ผู้สอนจะสอนความรู้ ทั่วไป เน้นที่การสร้างแนวคิด เพื่อให้นักเรียนนำไปต่อยอดในการทำการเกษตรเอง โรงเรียนจึงเปิดวิชา เลือกเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจในการทำเกษตรโดยเฉพาะ เช่น วิชาไส้เดือน วิชาเลี้ยงกบ วิชาเพาะกบ วิชาเพาะเห็ด เป็นต้น จากกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ ๆ เพื่อสร้างค่านิยมรักษ์ท้องถิ่นและ การมีจิตอาสาของเยาวชนโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงผ่านกิจกรรมการเกษตรอินทรีย์ พบว่า ศูนย์ ฯ มีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ตระหนักถึงปัญหาของรูปแบบการเรียนการสอน นำไปสู่การกำหนดจุดหมาย ใหม่ของการเรียนการสอนวิชาเกษตร โดยมุ่งที่การเข้าถึงตัวนักเรียนให้มากที่สุด เปลี่ยนจากการสอน เพียงแนวคิดให้เป็นการสื่อนักเรียนได้ปฏิบัติและเรียนรู้ปัญหาและการแก้ปัญหาด้วยตนเอง
2. สร้างรูปแบบการเรียนการสอนใหม่ ครูที่รับผิดชอบวิชาเกษตรหารือกับผู้บริหาร เกี่ยวกับพื้นที่เพื่อการจัดการเรียนการสอนวิชาเกษตรในแบบของการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง มีพื้นที่ที่ มีขนาดใหญ่เพียงพอ แยกส่วนออกจากพื้นที่จัดการเรียนการสอนหลักของโรงเรียน เพื่อลดผลกระทบ จากกลิ่นคาวที่เกิดจากกิจกรรมการเกษตร เมื่อได้รับการจัดสรรพื้นที่แล้วก็มีมีการจัดวางแปลง โรงเรือน บ่อ ฯลฯ เพื่อรองรับกิจกรรมการเกษตรต่าง ๆ นักเรียนทุกคนที่เรียนวิชาเกษตรสามารถลงมือทำเกษตร ด้วยตนเอง นอกจากนี้ โรงเรียนมีวิชาเลือกเพิ่มเติมสำหรับนักเรียนที่มีความสนใจในการทำเกษตร โดยเฉพาะ มีโครงการยุวเกษตรกร ซึ่งทั้งสองช่องทางนี้เหมาะสำหรับนักเรียนที่มีใจรักเกษตร
3. วางแผนและปฏิบัติตามแนวทางการเรียนรู้ใหม่ ด้วยวิชาเลือกเพิ่มเติมจะช่วยให้ นักเรียนได้ฝึกทักษะการเพาะปลูกและเพาะเลี้ยงได้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับโครงการยุวเกษตรกรก็มี รูปแบบของพี่เลี้ยง กล่าวคือ จะมีนักเรียน 1.1 เข้ามาเป็นยุวเกษตรกรใหม่ทดแทนพี่ 1.6 ในทุกปี การศึกษา ในระหว่างปีการศึกษาครูผู้สอนก็จะมอบหมายงานให้กับนักเรียนตามความยากง่ายและ มอบหมายรุ่นพี่ 1.ปลายให้ดูแลรุ่นน้อง 1.ต้น ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น กิจกรรมปลูกกล้วยเศรษฐกิจ เช่น กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยเล็บมือนาง กล้วยหักมุก เป็นต้น ก็จะเป็นการร่วมกันทำร่วมกัน รับผิดชอบทั้งพี่ทั้งน้อง ซึ่งศูนย์ ฯ ได้แบ่งพื้นที่ออกเป็นโซนต่าง ๆ ตามชนิดของพืชและสัตว์
4. สร้างแรงจูงใจด้วยรายได้จาวิชาเรียน นั่นคือ ผลผลิตที่ได้จากศูนย์ ฯ จะต้องมี การจำหน่ายออกสู่ตลาดในชุมชนหรือครู นักเรียน บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน เช่น ตลาดนัดลำ

พญา เป็นต้น โดยการจำหน่าย ครูผู้สอนจะเน้นให้มีการเพิ่มคุณค่าผลผลิตก่อนเสมอ เช่น กบ ก็จะทำก่อน ปลาตุ๊กก็จะขายเป็นปลาตุ๊กย่าง เป็นต้น ส่วนอื่น ๆ ก็จะล้างทำความสะอาด และบรรจุลงจำหน่าย เมื่อมีการจำหน่าย ก็จะเกิดการบริหารจัดการรายรับรายจ่าย ในส่วนนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ เนื่องจากครูผู้สอนจะยึดเอารายได้สุทธิเป็นเกณฑ์ในการวัดผลการเรียน กล่าวคือ ผู้สอนจะให้เกรดนักเรียนโดยพิจารณาจากรายได้ที่นักเรียนได้รับในภาคการศึกษานั้นที่เรียนวิชาเกษตร

5. สอนกลยุทธ์ที่สำคัญเพื่อจัดการกับผลผลิต แม้ว่าครูผู้สอนจะใช้รายได้จากการทำการเกษตรของนักเรียนในภาคการศึกษาหนึ่ง ๆ เป็นเกณฑ์ในการวัดผลการเรียน แต่ในระหว่างภาคการศึกษานั้นนักเรียนมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิต ครูผู้สอนจะสอนกลยุทธ์ต่าง ๆ เพิ่มเติม เช่น สอนวิธีการใช้เงินอย่างถูกต้อง สอนวิธีการออมเงิน สอนให้นักเรียนรู้จักการระดมทุน การรวมกลุ่มจัดตั้งธนาคารเพื่อออมเงิน และการทำสหกรณ์ เป็นต้น

โดยสรุปกระบวนการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนสถาพรวิทยา เป็นการเริ่มต้นจากความต้องการเข้าถึงนักเรียน ต้องการให้มีพื้นที่เรียนวิชาเกษตรที่เพียงพอและเหมาะสมโดยปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ใหม่ วางแผนและปฏิบัติตามแนวทางการเรียนรู้ใหม่ ด้วยการใช้รายได้จากการทำเกษตรเป็นแรงจูงใจในการเรียนและสอนกลยุทธ์ที่สำคัญเพื่อจัดการกับผลผลิตและรายได้ โดยเฉพาะสอนวิธีการใช้เงินอย่างถูกต้อง จากกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากกรณีศึกษาทั้งสองกรณี พบว่ามีความสอดคล้องไปในทางเดียวกัน จึงสามารถสรุปเป็นรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เหมาะสมได้ว่า ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ การตระหนักในปัญหา ร่วมหารือกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กำหนดแนวทางแก้ปัญหา วางแผนและลงมือปฏิบัติ การบันทึกใคร่ครวญและปรับปรุง การสร้างรายได้และการบริหารรายได้ และการเผยแพร่สู่สาธารณะ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการเสนอรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ที่สำคัญ คือ การตระหนักในปัญหา ร่วมหารือกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กำหนดแนวทางแก้ปัญหา วางแผนและลงมือปฏิบัติ การบันทึกใคร่ครวญและปรับปรุง การสร้างรายได้และการบริหารรายได้ และการเผยแพร่สู่สาธารณะ ซึ่งในบางองค์ประกอบมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดย Akaratanakon, K. (2018) พบว่า องค์ประกอบของการบริหารจัดการศึกษาศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มี 6 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมในหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการจัดแหล่งเรียนรู้/ฐานการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมสนับสนุน ด้านการสร้างอัตลักษณ์

ของศูนย์การเรียนรู้และด้านการสร้างเครือข่ายขยายผล เช่นเดียวกับผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบ การบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดย Inprasert, A. et al. (2021) รูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับองค์ประกอบ ขั้นตอน 5 องค์ประกอบ คือ (1) องค์ประกอบขั้นตอนการเตรียมความพร้อมในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในศูนย์การเรียนรู้ (2) องค์ประกอบขั้นตอนการจัดกิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน (3) องค์ประกอบขั้นตอนการดำเนินการเปลี่ยนแปลง (4) องค์ประกอบขั้นตอนการจัดระบบการเรียนรู้ และ (5) องค์ประกอบขั้นตอนการสร้างเครือข่ายและขยายผล แต่ยังมีบาง องค์ประกอบที่มีความแตกต่าง เช่น การสร้างรายได้และการบริหารรายได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ยังมี องค์ประกอบของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่แตกต่างออกไป จาก การศึกษาวิจัยโดย Tungkasmit, A. et al. (2011) เรื่อง การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง พบว่า เมื่อมีการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้ กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วางแผน (Planning) ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมกันกำหนดนโยบายวางแผนการจัดการเรียนรู้ โดยครูผู้สอนสร้างสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้บริหารวาง ระบบการนิเทศภายใน ขอความร่วมมือกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ขั้นที่ 2 ปฏิบัติการ (Action) ครูผู้สอน ดำเนินการจัดการเรียนรู้ขั้นที่ 3 สังเกตการณ์ (Observation) ด้วยกระบวนการนิเทศภายในและ ภายนอก และขั้นที่ 4 สะท้อนผลปรับปรุงแก้ไข (Reflection) ด้วยการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องนำข้อมูล จากการตรวจสอบสะท้อนผลแล้วปรับปรุงแก้ไขแล้วร่วมกันวางแผนดำเนินการในรอบปฏิบัติการ ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

ผู้บริหารสถานศึกษาตลอดถึงผู้บริหารการศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำกับนโยบายการบริหารงาน วิชาการสามารถนำรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนไปใช้ในการกำหนดนโยบายให้กับ สถานศึกษา

ในระดับปฏิบัติการ ผู้สอนสามารถใช้แนวทางของรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่าน สถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาที่เชื่อมโยงกับหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน

โดยเริ่มจากการตระหนักรู้ในปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียน แล้วนำปัญหานั้นร่วมหารือกันกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกันและวางแผนลงมือปฏิบัติ ในระหว่างที่มีการเรียนการสอนจากสถานการณ์จริง ด้วยการให้นักเรียนทุกคนได้มีหน้าที่รับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ภายในศูนย์ฯ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรจะมีการศึกษาเนื้อหาที่สื่อการเรียนรู้นำเสนอเกี่ยวกับการสร้างค่านิยมรักษ์ท้องถิ่นและการมีจิตอาสาของเยาวชน ว่า มีการเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยเฉพาะรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 7 องค์กรประกอบข้างต้นอย่างไร

ประเด็นวิจัยการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเกี่ยวกับการจัดการหลักสูตรด้านการสร้างค่านิยมรักษ์ท้องถิ่นและการมีจิตอาสาของเยาวชนที่มีการเชื่อมโยงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริง ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน โดยใช้รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ผ่านสถานการณ์จริงของศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา

References

- Akaratanakon, K. (2018). Development of Educational Management Model for Learning Center According to the philosophy of sufficiency economy. *Research and Development Journal development Suan Sunandha Rajabhat University*. 10(2). 142-156.
- Errington, E.P. 2010. Preparing graduates for the professions using scenario-based learning. Brisbane: Post Pressed.
- I Suhaebar and I Isrokatun. 2019. *Situation-based learning for self-regulated learning on mathematical learning*. J. Phys.: Conf. Ser. 1318 012056
- Inprasert, A. et al. (2021). Development of a Learning Center Management Model according to the Philosophy of Sufficiency Economy of Educational Institutions in the Eastern Region. Under the Office of the Basic Education Commission. *E-Journal of Education Studies, Burapha University*. 3(4), 15-30.
- Kindley, R.W. 2002. Scenario-based e-learning: A step beyond traditional e-learning. Retrieved on March 18th, 2016, from <http://www.learningcircuits.com/2002/may2002/kindley.html>

Office of the Education Council Secretariat. (2017). *National Education Plan B.E. 2017 – 2036*. Bangkok: Prikwan Graphic Company Limited.

Phothisita, P. (2006). *The Science and Art of Qualitative Research*. (2nded). Bangkok: Amarin Printing.

Tungkasmit, A. et al. (2011). The development of learning management in line with the Sufficiency Economy Philosophy. *Veridian E-Journal, SU*. 4(2). 288-301.